

Hoe versterken we samen de gemeenschapsdemocratie?

Overall in het land nemen burgercollectieven het voortouw in het aanpakken van lokale vraagstukken. Ze versnellen niet alleen maatschappelijke transitie, maar stimuleren ook nieuwe vormen van democratie van onderop. Hoe kunnen we samen deze gemeenschapsdemocratie versterken? Deze handreiking bevat actiepunten voor burgercollectieven, ambtenaren en wetenschappers, opgesteld aan de hand van de bijeenkomst 'Burgercollectieven: aanjagers van gemeenschapsdemocratie?' op 19 september 2025.

Een samenwerking van:

collectieve
KRACHT

× Gemeente
× Amsterdam

LDC Lokale
Democratie
Coalitie

Actiepunten voor burgercollectieven

- ✓ **Wees je bewust van je rol als leerschool voor democratisch burgerschap:** Burgercollectieven zijn een belangrijk onderdeel van het maatschappelijk weefsel in een dorp, wijk of gebied. Hier wordt democratische ervaring opgedaan. Draag deze waarden uit en veranker ze in je organisatie en werkwijze.
- ✓ **Reflecteer op je burgercollectief vanuit democratische waarden :** Verdiep je in democratische waarden en vaardigheden. Denk aan inclusiviteit, transparantie, tegengeluiden, invloed, deliberatie of legitimiteit. Kijk kritisch naar de besluitvormingsstructuur, de achterban en de organisatie. Leg democratische principes vast in de statuten/spelregels. Hiermee zorg je intern en extern voor transparantie en vertrouwen in de legitimiteit van het collectief.
- ✓ **Wees je bewust van je eigen kracht en rol:** Een collectief mobiliseert leden van de lokale gemeenschap. Je spreekt namens die gemeenschap. Houd vast aan je eigenheid met voldoende durf- en initiatieffrucht. Je bent een actieve coproducent met kennis van zaken en een partner voor de gemeente.
- ✓ **Investeer in relaties en lokale netwerken:** Vergroot het vertrouwen door lange-termijn verbindingen te bouwen met bewoners, ambtenaren en andere spelers. Nodig ze bij jou uit en werk op basis van wederkerigheid. Bouw met andere lokale collectieven een netwerk om kennis en ervaring te delen en gezamenlijk het gesprek aan te gaan met de gemeente.
- ✓ **Maak (de waarde van) je collectief zichtbaar:** Laat zien wat de maatschappelijke waarde van het collectief is. Niet alleen voor de leden maar breder, voor de lokale samenleving. Dat creëert meer draagvlak onder burgers en partners zoals een gemeente. Zoek actief contact met media en politiek om meer mensen te bereiken en om de stem van het collectief te laten horen.

Actiepunten voor ambtenaren

- ✓ **Erken en waardeer burgercollectieven als essentieel onderdeel van een vitale, lokale democratie:** Waardeer informele en lokale kennis van collectieven, luister actief naar ze, leer van ze en behandel ze als essentieel onderdeel van de gemeenschapsdemocratie of doe-democratie. Erken de daadkracht van collectieven in vele domeinen. Ga het gesprek aan over inclusie en help collectieven om bredere groepen te bereiken, maar staar je niet blind op representativiteit.
- ✓ **Maak onderdeel uit van de leefwereld van burgercollectieven:** Verdiep je in de drijfveren en doelen van het collectief. Ga er naartoe, loop mee, neem deel aan bijeenkomsten of ga vrijwilligerswerk doen. Ga het gesprek aan en versterk je begrip van het collectief door je te verplaatsen in hun leefwereld.
- ✓ **Investeer in duurzame en gelijkwaardige relaties:** Wees een betrouwbare samenwerkingspartner. Kies voor langdurige partnerschappen in plaats van losse projecten, met duurzame verbindingen die niet afhankelijk zijn van één persoon of afdeling. Investeer in kennis en kunde binnen de gemeente om effectief samen te werken met collectieven.
- ✓ **Stel je dienstbaar en responsief op:** Ontwikkel een cultuur van bestuurlijke en ambtelijke empathie, wederkerigheid, openheid en responsiviteit. Voorkom dat collectieven last hebben van onnodige regelgeving of verkokering binnen de gemeentelijke organisatie (dereguleringsoperatie). Zorg voor een centraal aanspreekpunt en duidelijke communicatie. Wees helder wat wel/niet kan en wanneer er geen gelijkwaardige relatie kan worden gerealiseerd.
- ✓ **Verbeter het ecosysteem voor collectieven:** Geef burgercollectieven opgroeiruimte om te leren, experimenteren en falen. Durf los te laten, buiten de beleidskaders te denken en verantwoordelijkheden te verleggen naar informele partners. Formuleer kaders en spelregels ook mét collectieven. Experimenteer met budgetten en (juridische) procedures. Laat regels en aanbestedingen niet verstikkend werken, maar ondersteun initiatiefnemers.

Actiepunten voor wetenschappers

- ✓ **Verbind onderzoek en praktijk:** Haal onderzoeksvragen op bij collectieven. Sluit je aan bij burgercollectieven, doe actieonderzoek, werk participatief of met *citizen science* en maak signalen van collectieven zichtbaar. Maak onderzoeksresultaten toegankelijk voor burgers en overheden. Breng opgedane kennis terug naar de wijk, zodat collectieven er zelf weer beter van worden.
- ✓ **Onderzoek de democratische dynamiek:** Analyseer hoe participatieve en representatieve democratie elkaar kunnen versterken. Besteed aandacht aan machtsstructuren, conflict, en de positie van minder gehoorde groepen en collectieven in de marge.
- ✓ **Werk interdisciplinair en meerstemmig:** Gebruik verschillende methoden en organiseer klankbordgroepen met diverse collectieven. Creëer leernetwerken en interuniversitaire samenwerking.
- ✓ **Maak maatschappelijke waarde zichtbaar:** Duid de meerwaarde van burgercollectieven voor transities (sociaal, economisch, ecologisch). Ontwikkel daarvoor instrumenten om kosten en baten inzichtelijk te maken en alternatieven te onderzoeken (bijv. aanbestedingen, gemeenschapseconomie).
- ✓ **Ondersteun collectieven met kennis en leeromgevingen:** Deel praktische kennis en *best practices* (ook op microniveau) en schets handvatten voor samenwerking en netwerkvorming. Faciliteer leeromgevingen waarin burgercollectieven, overheid en wetenschap samen leren. Kennisuitwisseling is immers een wederkerig proces.

